

Tokaj-Hegyalja világörökségi terület – beszélgetés főépítészekkel

Bodonyi Csaba 25 évig Tokaj város (jelenleg Felsőszolca) főépítésze, Kovács Ágnes Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud és Szegi települések tervtanácsi felelőse, Rudolf Mihály DLA Tokaj főépítésze, Tarcal és Mezőzombor települések tervtanácsi felelőse, Kiser László állami főépítész, a Tervtanács vezetője; más főépítészek mellett mindannyian a Hegyaljai Világörökségi Tervtanács tagjai. A velük folytatott beszélgetést az interjú hagyományos kereteit elhagyva, koherens szöveggé jelentetjük meg – ezzel erősítve azt az alaphelyzetet, hogy a beszélgetés nem egyes emberek véleményét, de egy egész térség helyzetét és problémáit tárja fel. A személyes érintettség tiszta hangsúlya érdekében a szöveg a résztvevők szavaival hangzik el.

A helyi sajátosságokról

Tokaj-Hegyalja világörökségi státusza miatt alakult ki az a speciális helyzet, hogy a térségnek afféle „világörökségi Tervtanácsa” van. A világörökséghez 27 település tartozik, ezek közös tervtanácsának hivatalos neve Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területrendezési és Építészeti-műszaki Tervtanács. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal működteti a világörökségi törvény és a közelmúltban megjelent Kezelési Terv alapján, ezen felül egy tervtanácsi rendelet szabályozza a működését. Szerencsére Demeter Ervin megyei kormány megbízott – aki egyébként mádi illetőségű – a szívén viseli Hegyalja sorsát, felélesztette a tervtanácsot, így az 2015 decemberétől ismét ülésezik. Évtizedek óta működött itt regionális, Heves-, Nógrád- és Borsod-Abaúj-Zemplén megyét ellátó tervtanács, amely korábban a területi-, majd az állami főépítésznek alárendelt szervezet volt. Nem kizárólag, de elsősorban a rendezési tervek felügyeletét látta el, ugyanakkor más jelentős építészeti tervek is bekerültek ide. Ezt olyan időszak követte körülbelül 2010–2012 között, amikor emellett még további két tervtanács ülésezett a környéken. Az egyik mintegy a mostani Hegyalja Tervtanácsnak felelt meg, a másik pedig egy ún. Borsod Megyei Tervtanács volt, amely nem három megyére hanem, csak Borsod-Abaúj-Zemplénre vonatkozott. Ezeket aztán megszüntették. Később kísérlet történt az érintett 27 önkormányzat által működtetett tervtanács létrehozására is, de ez a helyi települések elzárkózása miatt nem jött létre. Hála Istennek a Hegyalja Tervtanács már újra létezik, amely szándékunk szerint az építészek,

építetők segítségére, és semmiképpen sem korlátozó-sára jött létre – az épített örökség védelmében. Többféle tervtanács létezik. Általában az építész társadalom úgy tudja, hogy örületesen szigorú, sokszor kegyetlen és igazságtalan tervtanácsok vannak. Elsősorban a Műemléki Tervtanácsnak van ilyen híre, mert szinte támo lyognak az emberek, amikor onnan kijönnek, mert tizből kilenc tervet elutasítanak. Ez az, amit mi nem szeretnénk – állítják a tanács tagjai –, segíteni akarjuk az építészeket. Olyan szándék hozta létre a Tervtanácsot, hogy ne korlátokat szabjon és elvegye az építőkedvet, hanem inkább tartsa mederben azt. Mindemellett persze fontos, hogy ez nem csupán tanácsadó testület, hanem véleményező is. Javaslatokkal szeretnék tehát ellátni a tervezőket jobbitó szándékkal. Tulajdonképpen egy műhelynek szánjuk a tanácsot, amely önmagát is fejleszti, míg másoknak segítséget nyújt, mert mi sem gondoljuk, hogy mindent tudunk. Úgy is felfogható, hogy ez Tokaj környékének építészeti szellemi műhelye, illetve a világörökségi terület építészeti monitoring szerve.

Munkánkat az is segíti, hogy Plesz Antal jelenlétével Miskolcon kialakult egy szellemi építészeti közeg, amely már több generáción átível, illetve összeértek a szálak a Kós Károly Egyesüléssel is. E két szellemi műhely, annak mintegy három generációja képezi az alapját a tervtanácsunknak, amit egyúttal e műhelyek folytatásának is tekintünk.

A tanács minden második héten, általában csütörtökönként ülésezik. 2016-ban összesen 25 alkalommal tartottunk tervtanácsot, amelyeken közel 200 épület véleményezése történt meg. Jellemzően pozitív tervtanácsi vélemények születtek, de mindig tettünk javaslatokat vagy kiegészítéseket. Voltak persze olyan tervek, amelyeket el kellett utasítanunk, mert annyira durván belenyúltak a környezetbe, nem illeszkedtek oda. Az ilyen elutasítás esetén is pontos indoklással láttuk el a terveket. Választottunk még egy harmadik utat, emlékeztetőt írunk a kollégának – ezt nevezzük konzultációnak. Érezhető, hogy ezt pozitív gesztusnak élik meg az építészek, egyfajta javítási lehetőségként. Megemlítenéd, hogy a 27 településből csak a négy város rendelkezik hivatalos, önkormányzati főépítésszel (Tokaj – Rudolf Mihály DLA; Sárospatak – Olajos Csaba; Szerencs – Salamin Ferenc és Sátoraljaújhely – Radványi György DLA). A többi 23 település településképi, „főépítési” feladatait a fiatalabb tervtanácsi tagok vállalták magukra (Bereczki Zoltán, Dobos Péter, Erhardt Gábor, Fábrián Rigó Tamás és Kovács Ágnes), egyelőre díjazás nélkül. A tervtanács összetétele egyébként a meglévő és fejlesztés alatt álló főépítési hálózatra épül, kiegészülve a delegált műemléki szakemberekkel.

1. Hétszőlő bo-
rárszat, építész:
Bodonyi Csaba
DLA

2. Mád, Juharos
Liget Vendég-
ház, építész
Fábián Rigó
Tamás

3. Erdőhorváti,
református pa-
rókia, építész:
Kalóczy Éva
és Sorosi Zsolt

Fotó: Zsitva Tibor

1

Fotó: Góg Tibor

2

Fotó: Wolfgang Croce

3

Mi szerethető zsűri és tervtanács szeretnénk lenni, ahova az építész kollégák szívesen jönnek. Jó lenne, ha a 27 település polgármesterei, a tervező építészek, vagy az építetők nem újabb szorításként, újabb pénzkidobásként élnék meg ezt a kötelezettséget. Azt szeretnénk, hogy ha azt éreznék, itt szakmai segítséget kaphatnak; de persze ezt nagyon nehéz elérni. Egy tervtanács tagjainak nem kell a tervező helyett kreatívnak lenniük, nem kell kinyilatkoztatniuk, hogy mi a jó megoldás; az elindító gondolatmeneten kell javítani, segíteni, jobba tenni.

Magától értetődő, hogy a tervtanács működése során folyamatosan fejlődik. Általában minden építész hiú, mi zsűritagok is ilyenek vagyunk (legalábbis van némi önbecs bennünk), ezért fontos, hogy olyan szinten tudjuk tartani a kritikai segítő zsűrizést, hogy az esetleg más zsűriket is inspiráljon. Ezt segítik a munkánkról kapott reflexiók. Szeretnénk, ha a központi műemléki zsűri is kapna majd ilyen visszajelzéseket, adott esetben mondjuk egy ilyen cikktől, vagy bárhonnán, mert a Műemléki Tervtanácsok fejlődésére is szükség van. Persze annak ellenére, hogy mi mások akarunk lenni, ez nem mindig sikerül. Néha olyanok vagyunk, amilyenek nem szeretnénk lenni, nagyon belemegyünk a részletekbe, ami tulajdonképpen felesleges. A tervező intelligenciáján is múlik viszont, hogy hogyan éli meg ezt a kontrollt, és mi hogyan állhatunk hozzá.

Mindig törekszünk arra, hogy inspiráljuk, ne pedig kioktassuk az építészeket, de előfordulhat, hogy valaki megsértődik és felesleges tehernek tartja az egészet. Talán a legnagyobb siker az, ha egy tervező a végén

belátja, hogy volt értelme az együttműködésnek. Lehet, hogy többször visszahívjuk, de a végén tényleg jobb lesz a végeredmény. Párbeszédet próbálunk kialakítani az építészekkel és éppen ezért fontos, hogy a tervező is jelen legyen az ülésen, amin a tervét tárgyaljuk és legyen lehetőség arra, hogy mi is megtudjuk, milyen körülmények alakították a munkáját. Más bizottságokban talán ítélezési eljárás megy, mi viszont oda-vissza segítünk egymásnak, s nem preferálunk irányzatokat.

Általános probléma, hogy van néhány tervező, akinek nincs megfelelő jogosultsága ahhoz, hogy világörökségi területen tervezzen. É3-as jogosultsággal rendelkezők világörökségi területen nem tervezhetnek épületet, amit úgy próbálnak kijátszani, hogy szereznek egy vezető építész, aki aláírja a tervüket. Van, amikor ez nagyon átlátszó, de olyan is akad, amikor próbálják rejtegetni, de erre bizonyos jelekből gyorsan rájövünk.

Hangsúlyozni kell, hogy ez a tervtanács egyúttal a világörökség építészeti monitoring szerve is, tehát túl az általános jogszabályokon szükséges, hogy figyelje azt, mi történik a területen és rajta tartsa a szemét a folyamatokon. Azokon is, amit a jogszabály nem feltétlenül érint. Egy ilyen szervek tágabb a feladatköre, mint egy tervtanácsnak. Mivel már eltűnt az a gyakorlat, amely többek között a műemlékvédelemre volt jellemző, hogy egy területnek személyes felelőse van, aki rendszeresen eljár oda és figyeli a változásokat; a Hegyalja Tervtanács mádi illetőségű építésze, Kovács Ágnesre egyfajta „helyőrségi” szerep is hárul, ő értesíti a tanács többi tagját (akik jellemzően Miskolcra és Budapestre érkeznek) az esetleges változásokról.

4. Dobogó pinceszét, építész: Bodonyi Csaba DLA

Fotó: Zsitva Tibor

Nagy kérdés az, hogy hogyan vegyük rá az építésszt, az építetót, hogy küldje be a tervtanácsba a tervet. Sokan nem küldik be. Bár a megyei kamarától kapott olyan értesítést a teljes tagság, hogy változatlanul be kell nyújtaniuk minden tervet, de nem csak Borsod megyei tervezők dolgoznak itt, hanem az egész országból jönnek. Az építészeknek komolyan kellene önmagukat venni, ez lelkiismereti kérdés is. Ha valaki tudja azt, hogy világörökségi területen tervez és tud arról, hogy van ott tervtanács, akkor ne akarja megkerülni, vállalja a megmérettetést, jöjjön el és mutassa be a tervét. Amikor még nagyobb tervezőirodák voltak, ezeknek volt saját tervtanácsa, ahova szeretttünk menni. Természetes is volt, hogy be kell mutatni a tervet, de akartuk is; kíváncsiak voltunk az idősebb mesterek véleményére, abból építkeztünk. A tervtanácsokat azóta övezik ellenérzések, amióta feldarabolódtak a tervezőirodák, és ez az intézmény hatósági jellegűvé vált. Korábban minden munka átment valamilyen megmérettetésen, ez volt a természetes, és így kellene lennie most is. Másik gondunk, hogy itt a világörökségi területen párhuzamosság van a véleményezésben. Az örökségvédelem szakemberei Budapesten is bírálják a terveket, de közben a tervtanácsban is benn ülnek, ahol szintén véleményt formálnak, s előfordul, hogy a két vélemény erősen eltérő. Az is segítené a munkánkat, ha ezek nem párhuzamosan mennének egymás mellett, hanem egy időben, egy helyen, így ráadásul a tervezőkkel is könnyebb lenne párbeszédet kialakítani. Minden résztvevőnek hasznos volna, ha a Tervtanácson belül zajlana a teljes eljárás, s nem lenne kettős kompetencia.

Mindezen felül van olyan jogszabályi rész is, amit mi nem veszünk szigorúan. E szerint nem lehet megbízni tervtanácsai tagnak 62 évnél idősebb építésszt, nem köthetünk semmiféle szerződést nyugdíjas korú tervezővel. Ezen mindenképpen módosítani kell, mert nonszensz, hogy pont a legnagyobb szakértelemmel, tapasztalattal rendelkező kollégákat zárja ki egy jogszabály a véleményezésből.

Az egyszerűsített bejelentési kötelezettségről

Most talán még értékesebb a munkánk az egyszerű bejelentésről szóló kormányrendelet miatt. Nagyon fontos, hogy tudassuk minden tervezővel, nálunk a településképi, és egyéb felügyelet ezekre a tervekre is érvényes; ez a világörökségi státusz miatt van így, de jogszabályi háttere is van. A tervező egy bejelentendő tervet feltölthet Budapesten vagy akárhol az országban, viszont előtte be kell hoznánk hoznia. Minket a világörökség miatt nem érdekel, hogy a tervezett épület 300 m²-en innen vagy túl van, az a bejelentésnél és a hatósági engedélyeztetésnél számít, a környezetet viszont nem rombolhatja itt egy 299 m²-es családi ház, akármilyen is legyen. Nyílt titok, hogy sajnos elkezdtek ügyeskedni egyes építetők a rendelettel és akadnak olyan építészek is, akik az ilyen embereket kiszolgálják. Tételezzük fel, hogy irodaházat akarnak építeni egy községben, építenek egy 300 m² alatti házat, aminek üres padlásteret van. Miután felépült, átminősítették, így gyakorlatilag egy 580 m²-es irodaházat kapnak úgy, hogy megússzák az ehhez szükséges komoly engedély-kötelezettséget. Szerencsére egyre több megbízót lehet a környéken rábeszélni arra, hogy vállalják a klasszikus engedélyezési

5. Bodrogkeresztúr, Bocskai fogadó, építész: Ferencz István

Fotó: Bereczki Zoltán

6. Fesztiválszínház, építész: Bodonyi Csaba DLA

Fotó: Sárjay Ákos

7. Bodrogkeresztúr, Borecet Művek, építész: Kovács Ágnes

Fotó: Kovács Ágnes

8. Tolcsva, Desewffy kúria felújítása, építész: Erhardt Gábor

Fotó: Szentirmai Zsolt

eljárást, mert a tervtanács előtt az ember amúgy is megméretteti a terveit. Nagy gond nekünk, hogy nincsenek összefésülve a jogszabályok, illetve rendszeresen vannak jogszabály-értelmezési különbségek. A tervtanácsi rendeletet például többféleképpen is lehet interpretálni. Mi úgy értelmezzük, hogy világörökségi területen be kell hozni mindenféle tervet a tervtanácsba, függetlenül attól, hogy hány négyzetméter lesz az épület. Ez mindenfajta új építést, felújítást, bővítést érint, ami a településképet megváltoztathatja. Ezt nem írja felül semmiféle egyéb jogszabály, törvény írhatná felül, de egy másik kormányrendelet nem.

Az arculati kézikönyvről

Amellett, hogy új igényként elkészítjük a felügyeletünk alá tartozó települések arculati kézikönyveit, folyamatos, közös munkával, összehangolt, egységes szemlélettel dolgozzuk fel a digitális rajzi és szöveges anyagot. Építésszel egyeztetve készítjük el, mert lényeges, hogy az építésszel magukénak érezzék ezeket a könyveket. Ugyanez a helyzet a tervtanáccsal is. Nincsenek külön főépítésszel és külön tervtanács, ez egybe vág. Ahogyan a tervtanács egyben monitoring szervezetként átfogja a térség építészeti működését, ugyanígy jó lenne, ha a kézikönyvek is közösen készülnének egy térségre. Napi problémákhoz jól jönnek majd a kézikönyvek. Tokajban pl. a napokban kerestek meg minket egy, a Fő utcán álló sarki ház nyílászáró-cseréjével kapcsolatban. Rögtön láttuk a szöveges mellékletből, hogy műanyagra cserélik az ablakokat. Azonnal jeleztük, hogy világörökségi terü-

letre ne tegyenek műanyagot, de ha nincs benne a helyi rendeletben ez a tiltás, akkor nem győzhetünk. Ilyen esetekre nagyon hasznos lehet majd az, hogy a laikusok is előre beleláthatnak az irányelvekbe, de fontos lenne, hogy a településképi rendeletbe, ill. helyi szabályzatba, vagy védelmi rendeletbe is bekerüljön mindaz, amit a kézikönyv rögzít, akár csak egyes épülettömbökre, útszakaszokra is.

Azt reméljük a kézikönyvtől, hogy amennyiben sikerül közmegegyezéssel létrehozni, segíteni fog nekünk az építési kedv megtartása mellett a kívánt mederben tartani az építkezéseket. Fontos lenne, hogy a jogszabályok is kövessék az ebben rögzített eredményeket, a természetes fejlődést – főleg egy világörökségi területen, ahol ez állami feladat is. Erről még nincs információ, de bízunk benne, hogy így lesz. „Az építészet nem magánügy, hanem közügy” – ezt hallhattuk Plesz Antaltól és Bodonyi Csabától is. Abban lenne a kézikönyvnek nagy szerepe, hogy ez valóban általánosan elfogadott legyen, mert nagyon sok olyan dolog történik egy város, egy település életében, amibe nem vonnak be sem építésszel, sem főépítésszel. Az építetető egy személyben dönti el, hogy egyszer csak kék színű cserepet tesz fel a háza tetejére, vagy átszínezi a homlokzati falakat lilára. Az építetetői közizlés, az általános vizuális kultúra szintjének emelésében tehát nagyon fontos szerepe lehet az arculati kézikönyvnek.

A főépítési munkáról

Tervtanácsunk gyakorló építésszekből áll, akik a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Kormányhivatal megbízásából

Fotó: Szász István

Fotó: Dénes György

Fotó: Varga Csaba

9. Szerencs,
Városi Fürdő
műemléki épü-
lete, tervező:
Salamin Ferenc,

10. Szerencs,
Turisztikai Köz-
pont, tervező:
Salamin Miklós,

11. Erdőbénye,
Szepesti Laczkó
Emlékház, ter-
vező: Salamin
Ferenc

ellátják három-három település tervtanácsi felügye-
letét, azaz főépítési felelősök alkotják Tokaj-Hegyalja
Világörökségi Tervtanácsát. Munkánk tehát egyszerre
tervtanácsi és főépítési tevékenység. Amint említettük,
a környék négy fontos városának főépítészei mellett
vannak olyan főépítési kinevezéssel nem rendelkező
tervtanácsi tagok (öt fiatalabb építész), akik elvállalták
három-három település gondozását, mivel bizonyos
települések költségvetésébe nem fér bele a főépítész
alkalmazása. A négy városi főépítésznek is van még
két-két települése, így fedjük le mind a 27 települést
a történelmi borvidéken.

A települések politikai vezetése gyakran nem fogal-
mazza meg, hogy főépítészre lenne szüksége, de ha egy
harmadik településen azt látja, hogy ott minden egy
kicsit jobban sikerül, sokakban felmerül a kérdés, vajon
miért? Ekkor szoktak rájönni, hogy ott van olyan szakmai
tanácsadó, aki segíti a helyi polgármester munkáját.
Volna tehát igény a főépítészekre, de gyakran pénz nincs
rá. Ezért vállalták a tervtanácsi tagok, hogy 3-3 települést
rendszeresen bejárnak és a terveket – ha igényli valaki
– előzetesen konzulensként véleményezik. Javaslatot
tesznek, hogy mit nézzen még meg az építész, mi az, ami
aggályos, vagy csak felhívják a figyelmet egy részletkérdé-
sre. Ez azért hasznos, mert így az építész már felké-
szülten jöhet a tervtanácsra. Sokszor fordul elő, hogy
messzebből, pl. Nyíregyházáról jönnek olyan tervezők,
akik vitába keverednek a tanáccsal, de másodszorra már
látják, hogy milyen egyéb településképi szempontok
merülnek fel. Nem várjuk, hogy az építész mea culpázzon,

de a következő alkalommal szeretnénk látni, hogy milyen
utat járt meg a terv, a gondolat, és hogyan finomodott
az épület. Megeshet, hogy zsákutcába futnak. Ilyen
esetekben legalább létrejön egy dialógus, ami mindig
jobb, mint egy monológ, mert a monológ csak nagyon
jó építésznek szokott sikerülni elsőre. Egy dialógusban
több lehetőség van.

Érezhető, ha van gazdája egy területnek. Ha van főépi-
tész egy településen, azzal illik és kell is együttműködni.
A főépítész eldöntheti, hogy meg tudja-e ítélni a tervet
egyedül. Ha összetettebb a probléma és úgy látja, hogy
szükséges, akkor tervtanács elé viheti a dolgot. A főépi-
tész munkát kell komolyan venni elsősorban, abból
következik a tervtanácsi tevékenység. Nálunk ezért külön
jó, hogy a tervtanács tagjai főépítészek.

A főépítési hálózat országos kiépítése mindig fontos
téma volt, de létrehozása már évtizedek óta húzódik.
Újabban felmerült kompromisszumként, hogy legalább
járásonként legyen főépítész, de az sem valósult még
meg. Gyakorlatilag 300-400 főépítész van az országban,
főleg a nagyobb településeken; a többi település gaz-
dátlan. Borsod-Abaúj-Zemplén megyében például a 358
településből körülbelül 15-nek van főépítésze, ez 4%.
Ehhez képest Tokaj-Hegyalja nagyon jó helyzetben
van, mert a 27 település mindegyikének van valamiféle
főépítési kontrollja. Ahogy minden polgármesternek van
jegyzője, aki jogi segítséget nyújt, szerintünk ugyanígy
építési segítségre is szüksége lenne minden település-
nek, pláne most, amikor a turisztikai attrakcióval felcím-
kézett pályázati magánberuházások mellett sorra merül-

12. Sárospatak-
Várnegyed,
Szeplőtelen
Fogantatás
Bazilika felújít-
ása, építész:
Rudolf Mihály
DLA és Szélné
Mercz Eszter

12

13. Sárospatak,
Szent Erzsébet
Ház, Római Ka-
tolikus Egyházi
Gyűjtemény
és Könyvtár,
építész: Rudolf
Mihály DLA és
Kovács Ágnes

13

14. Sátoralja-
újhely, Városi
Piac, tervező:
Ács Tamás és
Plébán Mihály

Fotó: Ács Tamás

14

15. Sátoralja-
újhely, Főtér,
történelmi
térhármás
felújítása,
tervező: Karádi
Gábor és
Kovács Árpád

Fotó: Szoboszlay Marcell

15

nek fel olyan településfejlesztési lehetőségek, melyek a helyi közösségek erősítését szolgálhatják. Nem csak pénzügyi és jogi tanácsadók szükségesek településeink vezetői mellé, hanem az a szemlélet is, amit az építészek képviselnek. Szeretnénk, ha ez megvalósulna.

Az építészeti kultúra helyzetéről

Gyakran emlegetik, hogy Tokaj-Hegyalját egységessé kell tenni, de minden település karaktere, hangulata annyira különböző, hogy ez nem tűnik helyes irányúnak. A minőségnek kell egyformán magasnak lennie. Általában ilyen esetekben az egységet keverik a harmóniával. Egység helyett a harmónia megteremtése a célunk – egységesség a katonaságnál van. Éppen ez a hozzáállásunk finomítja a tervtanács munkáját és beavatkozásait is. Vannak visszatérő gondok a tervekkel. A legjellemzőbb az, hogy nem tudják tartani a jellemző beépítési formát vagy tetőidomot, de gyakran fordul elő a tető hajlásszögét vagy az anyaghasználatot érintő érzéketlenség is. Ezeknél érezhető, hogy a hellyel nem tudnak azonosulni az építészek, sokszor nincsenek se történeti, se jelenkori ismereteik. Nagyon sokan a telekhatáron belül gondolkodnak, mi arra próbáljuk őket rábeszélni, hogy az utcaképpel, településrészrel is foglalkozzanak és vegyék figyelembe, hogy ott milyen a jellemző beépítés és tömegképzés, s ne mindenáron az annak ellentmondó, az épp divatos építészeti viselkedést kövessék, hanem a világörökségi környezethez méltó, szerves illeszkedést, a kontextust keressék. Ünneprontásként itt hangozzék el, hogy nem lenne szükség se főépítészre, se tervtanácsra, ha lenne

ittthon építészeti kultúra, hiszen az, amit most értéknek védünk, valaha tervtanács és főépítész nélkül jött létre. Illik megmártózni a hely, a helység kultúrájában, történetében; meg kell érezni, hogy mi való oda, ahova tervezünk. Az utolsó néhány száz év építészeti örökségét illik ismerni, nagyjából fel kell tudnunk térképezni a környezetet. Nem mindenki érti ennek a fontosságát. Aki viszont elmélyültebben tervez, vagy olyan építész mellett, olyan vállalatnál dolgozott fiatal korában, ahol a helyismeretnek jelentőséget tulajdonítottak, az bemegy a levéltárba, a helyi múzeumba és megnézi a telek és környezetének történetét. Nagyon szerencsés, ha egy építész eleve már ilyen adatokkal érkezik a Tervtanács elé. Ha ilyen ismeretek birtokában tervez valaki, akkor, ha a legmodernebb épületet álmodja is meg, lesz elegendő igazodási pontja. Az egész szakma dilemmája az, hogy a tradíció és a korszerűség hogyan egyeztethető össze, mi az együttélés helyes aránya. Ez a tervtanács és a tervezők közös problémája, nem csak Tokaj-Hegyalján, hanem az egész országban.

Az időtényező elég fontos. Mostanában az építészeti munkák nagy része pénzügyi pályázatokra készül, és a pályázatok szoros határideje miatt az építészek érthető okokból vonakodnak a terveket behozni a tervtanácsra, mert nem fér bele az időkeretbe; gyakran már beadták a tervet és folyik az eljárás, amire hozzánk eljut. A nagy gond ezzel az, hogy ilyenkor a leadott terv alapján számolják ki a pályázati költségvetést is. Ha ilyen munkánál bármi érdemi változtatást kérünk, azt már nem olyan könnyű átvezetni, ha jobb is lenne tőle

a végeredmény. Szerencsére látunk azért olyat is, amikor a tervező nagyvonalú és magától jelentkezik bírálatra, de megესik, hogy az építető is igényli a tanácsot, azt mondja: terveztünk egy épületet, bízom ebben az építészen, de nem baj, ha mond róla valamit egy szakmai szervezet, egy konzílium.

Régen sokkal több idő jutott a tervekre, nagyon kevés adminisztrációt kellett elvégezni tervezőként. A nagyvállalati rendben az irodavezető, az osztályvezető, a szerződéskötő, a dokumentáló, stb. kiszolgálta a tervezőket. Ennek nyilván volt egy másik oldala is, amikor rátelepedett egy osztályvezető vagy egy irodavezető az építésztervezőkre. Mára a hétvége és az este marad a tervezésre, mert az idő legnagyobb része a munkáért való küzdelemre és az adminisztrációval megy el. Ha országos, titkos, nyilvános pályázat van, arra sok-sok időt szán az ember, úgy tudja, hogy elbukhat majd, mert százan fognak rá jelentkezni, mégis félretesz mindent és rajzol. A mostani pénzügyi pályázatok (zavaró a szóhasználat, mert összekeverhető a tervpályázatokkal) már az ajánlat-tételekről és az EU-s pénzek elköltéséről szólnak. Itt nem a gondolatok mérik össze magukat, hanem költségalkulációk. A terv mára kicsit olyan, mint a lottószelvény: pénz lehet vele nyerni. Ezekben az EU-s pályázatokban gyakorlatilag azért kell a terv a pályázat mellékleteként, hogy pénzt lehessen kapni.

Szakmaszeretetre van szükség, hogy a mostani finanszírozási ügyek háttérbe szorulhassanak a gondolatok javára. Ez a szakmaszeretet nagyon fontos a tervtanács munkájában is. A tervtanácsi tagokat sem motiválja más,

mint az, hogy valamiféle rálátást nyerhetnek a fejlődésre, és ha kicsit is, de befolyásolhatják azt; ahogyan egy településtervezőt lázba hoz az alaptérkép érdekessége, a vonalak megfejtése, egy település, egy kisváros rajzolata, teremtett morfológiai rendje, az élővizek folyása, stb. A művi világ is olyan gyönyörű, akár a természetes, ha jó az építési kultúra és „idősíkok tapadnak a morfológiára”. A gyorsasággal van néha baj, egy lakótelep építése gyors, ezért marad ott darabos minden, és lesz nehéz ott élni. Mindebben áll az építész és a településtervező felelőssége.

Mivel nincs építetői kultúra, afféle „citrompótlóként” vagyunk mi, főépítészek. Ha lesz kultúra, akkor nem kellünk majd, de egyelőre nincs. Régen akár a sváb településeknél, de a magyaroknál is volt egy igazodási szándék mindenkiben. Mindenki szépet és jót akart, de nem akart kilógni a sorból. Ma már a pályázatokat is úgy írják ki sajnós, hogy építészeti attrakciókat kell létrehozni. Ez az erőltetett individualizmus azt hozta, hogy minden pályázatban egymásra kell licitálnunk. Ez az irány tétvű és megnehezíti a munkánkat építész tervezőként és tervtanácsi tagként is. A középkorban mindenki hasonlítani akart a másikhoz, ruházatban, szokásokban, időbeosztásban. Most mindenki különbözni akar. Ehhez elég megszületni, nem kell semmit csinálni. Valamit is tenni az együttműködésért kell és a hasonlóságokért, a harmóniáért – különbözni bárki tud.

A beszélgetést vezette, lejegyezte,
a beszámolót készítette: Móri Levente

16. Sárospatak,
Makovecz Imre
tér, építész:
Rudolf Mihály
DLA és Kovács
Ágnes